

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

TREBALL FINAL

**EL DESENVOLUPAMENT D'ESPAIS COM A EINA DE
CONSTRUCCIÓ DE SOBIRANIES**

ORIOL FRISACH PLAYÀ

Curs acadèmic 2017/2018

**Data de presentació de la memòria:
07/2018**

TUTOR DEL TREBALL: EUDALD GRIERA

1. Introducció	1
2. Marc Teòric	2
2.1. Cultura	2
2.2. Cultura popular	2
2.3. Sobirania	3
2.3.1. Sobirania cultural	4
2.4. La gestió comunitària	4
3. Una mica d'història	7
3.1. Els ateneus i la democratització de la cultura	8
4. Anàlisi de casos	9
4.1. Ateneu 9Barris	9
4.1.1. El projecte	9
4.1.2. Estructura i governança	10
4.1.3. El model de gestió	11
4.1.4. El projecte des de la Bruixola	13
4.2. Cal Temerari	14
4.2.1. Els projecte	14
4.2.2. Estructura i governança	15
4.2.3. El model de gestió	16
4.2.4. El projecte des de la Bruixola	19
5. De l'anàlisi i la teoria a la proposta: construir col·lectivament espais de transformació	20
5.1. Estructura i governança	20
5.2. El model de gestió	21
6. Bibliografia	23

1. Introducció

La disposició d'espais des d'on desplegar l'activitat sempre ha sigut important per qualsevol grup humà. Està en el nostre ser social la necessitat de socialitzar-nos i aplegar-nos per poder-nos construir, com a persones i com a grups. Els moviments de caire transformador ho han abordat al llarg dels últims 200 anys de maneres i estratègies diverses. La cultura ha tingut un paper destacat en aquests canvis i transformacions per una millora de les condicions de vida de les persones. La cultura ha representat un vehicle de socialització de coneixement i de difusió que un altre món era possible. En aquest sentit, la possibilitat de disposar d'espais que permetin desplegar una política emancipadora ha estat un element estratègic important.

Aquest treball parteix de la reflexió que s'ha de superar el debat sobre si l'espai és un fi o un mitjà de transformació. Havent après de l'experiència que ha ofert àmpliament el moviment okupa, que certament va ser un revolsiu en la consecució d'espais com a mitjans de transformació social però que donat al context juridico-legal en el que en la gran majoria de casos ha esdevingut ha acabat sent impossible la construcció d'alternatives per tots els condicionants existents. Des del convenciment que la disposició d'un espai cultural, d'un equipament és una estratègia útil per a projectes de transformació aquest treball pretén fer una humil aportació a com es poden impulsar aquests espais perquè puguin generar alternatives reals a través de la creació d'iniciatives econòmiques.

Es fixa en l'herència que deixa el moviment ateneuístic, que podríem situar com els antecedents dels espais moderns que puguem conèixer avui dia. És de sobres coneguda la implantació dels Ateneus a Catalunya des de finals del s.XIX, i com aquests van contribuir a en aquella època en la construcció de la *cultura* de país; tant és així, que una part d'aquest patrimoni perdura encara avui. L'Ateneu Barcelonès que recull tota una història, o l'Ateneu Popular de Nou Barris que agafa el llegat en són exemples prou coneguts. Aquí, però, el que pretenem desgranar és la contribució d'aquests ateneus en la construcció de xarxes d'economia social. És a dir, apuntar a la importància que tenia –i sobretot té– la relació, el vincle entre els espais –entesos com a mitjà per a la transformació social– i les dinàmiques socioeconòmiques com a quelcom imprescindible en la construcció de *sobirania cultural*.

Perquè diem que els Casals i Ateneus són espais culturals? Quins són els seus orígens? Perquè diem que són espais de transformació i que els fa ser-ho? El marc teòric busca contestar aquestes preguntes a través dels antecedents i de conceptes que il·lustren i avaluen el que pot ser un projecte de transformació des del punt de vista de disposició de l'espai. En segon lloc s'avaluen dos projectes de ja existents, l'Ateneu Popular de Nou Barris i Cal Temerari, que apunten a les claus d'èxit d'aquests espais, no només des del punt de vista de la capacitat d'impacte en la comunitat, sinó també de la seva viabilitat ja sigui econòmica o humana. Finalment, i aprofitant el que ofereixen aquests espais, a mode de conclusió s'intenta fer una proposta per a l'impuls d'un projecte d'espai tipus Casal o Ateneu que sigui capaç de generar alternatives socioeconòmiques.

2. Marc Teòric

2.1. Cultura

Varis autors han teoritzat al voltant d'aquest concepte. És important remarcar que no pretenem una aproximació antropològica del concepte, per referir-nos als coneixements acumulats, hàbits, etc; sinó que més aviat preferim una aproximació sociològica del concepte. Per aquesta primera aproximació al concepte, prendré Pierre Bourdieu, qui defineix *a grans trets* la cultura com “un conjunt de valors, normes i pràctiques adquirides i compartides per una societat o grup de persones”. En aquest mateix sentit és interessant la categorització en dues dimensions que ofereixen des de l'espai fàbrica; la cultura bascula permanentment entre dues dimensions, la material –que faria referència a les infraestructures, les polítiques i la gestió- i la que és estrictament cultural –en aquest cas, seria la que faria referència a la comunitària, educativa, relacional, de valors.

Aquesta aproximació al concepte de cultura, al meu entendre, ens evoca irremediablement a un concepte dialèctic, en el sentit que apunta a un concepte que és dinàmic que està en construcció constant. És precisament per aquest fet, per la seva continua construcció que és un espai de disputa; no és un terreny neutre o desproveït de càrrega política (Urbano & Ojeda).

Si entenem la cultura des de la perspectiva dels valors; de la creació d'un relat, un imaginari i, per tant, també d'una cultura com a “creadora” de realitat resulta força evident el paper que desenvolupa aquesta en un moment com aquest; en un món global, amb una sistema econòmic que necessita el creixement constant per tal d'incentivar el consum i la generació de beneficis, la cultura és un àmbit clau. Un espai de salvaguarda del mercat, o de total submissió a aquest. En el capitalisme del segle XXI la cultura continua sent una eina al servei de les transformacions locals i regionals que opera en dues direccions. D'una banda potenciant i fent més atractius els territoris per al capital/coneixement; i de l'altra acompanyant les operacions de mercatilització del territori i els recursos així com les intervencions urbanístiques que s'hi fan tot, tot revestint-les d'una “desitjable” millora de les condicions de vida; per posar només un exemple de l'abast de la cultura si la concebem des d'aquesta dimensió estrictament cultural de la que parlàvem anteriorment.

Com en tants altres àmbits, allò cultural ha patit segrestos antisocials per part de l'Estat i dels mercats, sovint massa diluïts en una sola cosa. Les comunitats han continuat produint i gestant riquesa cultural sense reconeixement ni retorn al social, convertida en sector privatiu, en negoci o en autoretrat i divulgació de pensament hegemònic (Ojeda & Urbano). En aquest sentit hi ha múltiples exemples des de l'Economia Social i Solidària, des de la creació i existència de grups de consum, fins a experiències educatives en el camp de les arts, fires literàries o l'existència d'espais creadors d'alternatives, com els Ateneus i Casals Populars.

2.2. Cultura popular

En la mesura que el moviment ateneuístic i cooperativista s'ha emmarcat en aquest concepte i adjectivat a ell mateix, penso que és important per al treball poder també incorporar al marc teòric aquest concepte; doncs implica, com veurem, una intencionalitat clara a l'hora de desplegar el seu tarannà i cosmovisió de la cultura.

Tornant a l'inici d'aquest concepte, agafarem a Pere Solà qui a l'hora de referir-se a aquest terme, molt encertadament distingeix l'ús doble del qualificatiu “popular”. En primer lloc, suggereix l'autor,

el qualificatiu de popular s'atorga en el cas que estigui adreçat i/o compostat per les classes populars. Això és obrer qualificats i no qualificats, pagesia, artesans... Per altra banda, i aquesta és l'opció per la qual es decanta tant Solà com l'autor d'aquest treball, l'atribució de l'adjectiu "popular" com aquell amb una intencionalitat; "un projecte cultural, o un centre ateneístic, és popular o s'atorga aquest apel·latiu en el cas que sigui un centre o projecte realment de les classes populars, o almenys dels organismes que els representen i tradueixen llurs interessos".

És útil per a l'estudi que tenim entre mans subratllar una de les frases que Solà parla al seu llibre "la realització conscient del projecte cultural requereix una política, una estratègia i necessita disposar d'uns mitjans materials, i d'altres menes". Quan diem que és útil, és per referir-nos a que, òbviament, entre cultura i política hi ha una relació estreta, però també per apuntar a la importància dels mitjans – i per aquests en aquest treball entenem la disposició d'un espai físic- des de on desplegar l'estratègia política concreta.

2.3. Sobirania

El concepte de sobirania és un concepte força ampli i ambigu –ha estat utilitzat tant per la dreta, com per l'esquerra amb facilitat i, segurament, es tracta d'un concepte que ha quedat una mica buit de contingut per la sobreexplotació que se'n ha fet-, però pel cas que ens ocupa hem volgut prendre de referència el concepte tal i com el desenvolupen o el construeixen des de l'Espai Fàbrica i el seu llibre "Sobirania. Una proposta contra el capitalisme". D'aquest concepte, doncs, no en volem agafar la seva definició més literal, sinó que ens serveix com a guia de processos transformadors per posar al centre la reproducció de la vida.

Es tracta d'un concepte força dinàmic que parteix de la base que perquè la sobirania es pugui donar s'han de donar una sèrie de condicionants en el marc de diversos àmbits. L'hem agafat perquè proposen una eina molt dinàmica i que ofereix una guia per a valorar i avaluar si un projecte és realment transformador i serveix per avançar en la transformació de la societat. Així des d'aquesta proposta llancen una eina: la Bruixola. Aquesta bruixola no deixa de ser un agregació dels criteris fonamentals que han de guiar el procés de transformació. Aquests són:

- Avançar cap a formes de propietat no privada: comunal, cooperativa, municipal i estatal

La propietat privada és un dels elements centrals de construcció de relacions socials pròpies del sistema socioeconòmic en el que vivim, unes relacions socials excludents; unes relacions socials que deixa les decisions de la producció en mans dels propietaris i propietàries. En definitiva, la propietat privada és la relació social clau d'una forma de societat que evoluciona segons els dissenys dels propietaris (Bermudez et al, 2013)

- Desenvolupar processos productius que no siguin explotadors, patriarcals ni espoliadors de la natura

Les formes de tinença són un element clau que configuren les relacions socials, però per si mateixes no són les úniques que les determinen. És imprescindible el canvi en les bases materials d'una democràcia plena. És per això que cal:

- Que en la presa de decisions hi hagi una participació franca i democràtica de totes les persones implicades

- Que en els processos de distribució, se superin tots els mecanismes d'exploració
 - Que els processos de producció i distribució siguin congruents amb el sosteniment del planeta i de la vida present i futura.
 - Establir mecanismes de redistribució basats en el dret a una vida plena.
 - Establir mecanismes de presa de decisions democràtics, no jeràrquics ni despòtics
- Cal fer èmfasi en la gestió del poder i en com buscar els mecanismes per diluir-lo al màxim per evitar-ne la concentració i l' deriva burocràtica conseqüent.
- Els valors implicats en el procés de transformació

2.3.1. Sobirania cultural

Un cop vista l'eina que ens servirà per avaluar el projecte, i que a l'hora és, sobretot una guia sobre la qual construir el projecte amb els cinc eixos volem fixar-nos en la sobirania cultural i com molt bé apunten les autores, es tracta d'entendre la cultura com a activitat, i no tant com a consum. Una dels problemes principals per sentir-nos sobirans en cultura gira al voltant de la diferència entre assumir que la cultura la defineixen una sèrie d'objectes i sabers valuosos, [...], o bé assumir que les claus interpretatives son en nosaltres i l'ús de la cultura depèn principalment de les nostres necessitats per explicar i entendre el món (Urbano et al, 2013).

La idea al voltant de la sobirania cultural pot girar al voltant de construir un marc global on la cultura jugui un paper transversal des de diversos àmbits, educació, mitjans de comunicació, equipaments, polítiques, models de gestió... Un enfocament diferent de l'actual, on no quedi reduïda a un sector o a una indústria vinculada a uns suposats projectes culturals. En aquest sentit, la creació i consolidació d'espais com els casals hi ateneix obre una escletxa d'oportunitat a l'oferir espais per la creació i producció fora d'aquest espiral. La batalla per la sobirania cultural passarà pel fet de recuperar el control dels recursos que ajuden a la producció i reproducció de les pràctiques creatives, al consum i a la creació de relat comunitari lligat a una sèrie de valors alliberadors.

2.4. La gestió comunitària

Al llarg d'aquest treball ens fixarem en diferents models de gestió des d'on desplegar alternatives reals al capitalisme partint de l'espai com a mitjà per a fer-ho. Abans de submergir-nos en el marc teòric que suporta aquesta gestió és important fer un apunt en referència a aquest marc. Destacar la premissa per la qual s'entén que el règim de tinença de l'espai no ha de perquè xocar amb el model de gestió si es posa l'accent en els valors des dels que es fa la gestió

Tota gestió cultural, així com tota gestió econòmica, és política. Per tant, la gestió, motivada pels interessos de qui la porti a terme, ja sigui pública o privada, mai no és un terreny neutre. És en aquest punt on entra el subjecte –polític– gestor.

L'administració, autoerigida com a “proveïdora de cultura, com apunten diversos estudis (Ojeda & Urbano 20XX; Gonzalez Perez, 20XX), amb una societat apartada dels processos de decisió en polítiques culturals i econòmiques, la manera de gestionar pren un paper central. Davant l'aposta de la gran majoria d'administracions pel tàndem públicoprivat és clau, ja que la concepció de “públic” no representa la societat sinó l'Administració. És aquí on ens fixem en el model de gestió per allò que

proposa i/o implica en relació a la gestió de l'espai, i entenem que el paper de l'administració en la tinença de l'espai no és una causa perquè aquest espai faci una funció pública de recurs/equipament cultural. En aquest sentit, és imprescindible l'aportació que es fa des de l'Ateneu Popular de Nou Barris quan entenen que el concepte gestió comunitària fa referència a la tasca col·lectiva de recuperació de la gestió dels recursos que necessita o produeix la comunitat, ja siguin serveis, equipaments o d'altra índole, des de la comunitat. Des d'aquesta proposta es parteix del pressupòsit que els equipaments i serveis són béns comuns de la població, no pas recursos de l'administració. És a dir, cal entendre que un casal de joves no és un equipament de l'ajuntament, sinó que és l'equipament d'un barri.

Descartada la condició *sine qua non* per referir-nos a la gestió comunitària d'un projecte no és l'estatut jurídicolegal de l'espai/ servei (okupat, cooperativitzat, de gestió ciutadana,...) sinó els valors i els procediments que vinculen la comunitat de referència en relació amb el projecte i l'entorn. Fixant-nos en allò que sí defineix el què és la gestió comunitària, volem citar les aportacions que han fet diversos autors ((Ojeda & Urbano 20XX; Gonzalez Perez, 20XX, AP9B) amb els principis que regeixen aquest model de gestió. Aquests principis entronquen amb el marc de l'economia social i solidària ja que situen la satisfacció de les necessitats de les persones i el benestar comunitari al centre de l'activitat. En primer lloc, i s'ha dit fa un moment, posar l'accent en els valors, els mecanismes de control i l'organització interna, com a característiques claus a l'hora de parlar o no de gestió comunitària, és un dels elements que apunten a aquesta estreta relació entre gestió comunitària i economia social i solidària. Però si desgranem la resta de principis podem veure com els paral·lelismes en les formes de fer és constant:

- *Accessibilitat/universalitat*: per a la qual cosa es parteix de la noció de bé comú i, perquè ho siguin, cal garantir l'accessibilitat de la comunitat als serveis i recursos, amb criteris de dret i sentit d'allò públic, sense exclusions ni discriminacions.
- *Democràcia directa i autodeterminació*: cosa que passa per la permeabilitat i la incorporació de qualsevol membre de la comunitat en les estructures de gestió i presa de decisions. No obstant això, s'ha de tenir en compte que cada grup de treball té ritmes i formes pròpies, però que la presa de decisions globals (pressupostos, formes d'implicació, normes, formació, serveis) s'han de prendre a partir del consens i amb potestat per a revisar els criteris acordats.
- *Transparència* en la gestió econòmica i en la presa de decisions. Per fer-ho, cal accessibilitat a la informació econòmica del projecte i dels seus òrgans de gestió i que aquesta sigui avaluable per qualsevol persona. Cal treballar els aspectes comunicatius i els fluxos d'informació per evitar reproduir formes d'opacitat per omissió.
- La no mercantilització de les relacions socials i de l'espai públic comporta intrínsecament l'*absència de lucre* en la realització d'aquest tipus de propostes, el que no significa que l'activitat econòmica relacionada amb l'acció comunitària no pugui generar superàvit i que aquest pugui ser revertit en el propi projecte.
- *Autocontrol i autoavaluació*, que ens servirà per revisar si complim amb els criteris de control democràtic dels projectes. Els mecanismes d'autocontrol no haurien de quedar només com a eines consultives, sinó que haurien de preveure la capacitat de decidir sobre la revocació dels càrrecs i responsabilitats.

- *Vincles territorials* que qualsevol entitat i projecte ha de mantenir amb l'entorn. Ha de ser el context en el qual es trobi el que defineixi els projectes i que aquests responguin a un interès col·lectiu consensuat, des del suport a grups d'artistes i col·lectius locals fins a la implicació en la programació de la vida cultural de la població.
- Capacitat d'esdevenir una *eina al servei de la comunitat* que l'envolta per transformar l'entorn que habita. Comporta valorar diferents qüestions, com ara la funció del projecte i el volum d'activitat que assumeixi, la remuneració per certes tasques i funcions, temps de dedicació, etc. Això fa més complexa l'estructura social i organitzativa de la comunitat, ja que condiciona l'horitzontalitat, transparència i control social en el si de la comunitat.
- Possibilitat de *reversió en els mateixos projectes i el retorn a la comunitat*: la gestió comunitària ha d'incorporar criteris d'eficiència, eficàcia i responsabilitat social, mètodes d'avaluació propis que permetin desenvolupar un balanç social en clau de bé comú i reciprocitat.

3. Una mica d'història

Al llarg d'aquest treball volem per una banda assenyalar els vincles entre els que són els “Casals i Ateneus *populars*” avui en dia i el moviment ateneuístic a finals del s.XIX i principis del s.XX, i com aquests han ajudat –i retroalimentat- a la construcció de circuits d'economia social ja sigui a través d'iniciatives econòmiques ja sigui a través de construcció de xarxes econòmiques de suport mutu o de superació de l'economia de mercat. És per tant fonamental per al tema d'estudi que ens ocupa fer una radiografia del moviment d'ateneus populars sorgit a finals del s.XIX i, sobretot, principis del s. XX a Catalunya. Malauradament, ja sigui per el quaranta anys de dictadura feixista o ja sigui per oblit, existeix poca literatura sobre el moviment ateneuístic, i encara menys si contemplem literatura acadèmica.

Al meu entendre, i és important per aquest treball, hi ha dues preguntes clau a fer a l'hora d'analitzar l'aparició dels ateneus i casals populars: *com* apareixen i *perquè*. Amb tota probabilitat, aquestes són dues preguntes que són indistriables l'una de l'altra, ja que una no es pot respondre sense l'altra. Solà (1976) planteja dues condicions d'aparició, consolidació i expansió dels ateneus i el moviment ateneuístic: material i polític formal. Per una banda tenim les condicions materials que es donen en un moment donat, i en la línia del que es comentava anteriorment, l'època convulsa a la que ens referim, de mobilització constant acaba suposant, entre d'altres qüestions, la reducció de les jornades de treball. Això suposa, no només treballar menys hores –evident- sinó que la classe treballadora disposi de més temps de lleure per associa-se, formar-se, etc. Per altra banda, Solà, també apunt a unes condicions més polític-formal; i és que les reformes es donen no només pel què fa a les jornades i el mercat de treball, sinó que també apareix una escletxa d'oportunitat l'aparició d'unes llibertats formals (de reunió, d'associació, expressió,...). Així doncs, amb el treball que fa Solà podem entreveure la primera pregunta que havíem posat sobre la taula: el *com*. Però, només el *com*, sinó que també s'hi deixa entreveure el *perquè*. El canvi en les condicions de vida de la gran majoria de la població i l'aparició d'hores lliures i la capacitat de la població de poder utilitzar aquestes hores no per a la producció, sinó per a les seves vides abona el terreny perquè aquestes hores s'utilitzin, sobretot des dels sectors més mobilitzats/organitzats per donar un sentit a aquestes hores i avançar cap a l'emancipació.

Martín Silvestre, en la seva obra *Memòria Històrica dels Ateneus a Catalunya*, ja apunta al paral·lelisme en la formació de les primeres societats cooperatives a Catalunya; i tant ella com Pere Solà remarquen la importància de la implantació de la reducció de les jornades de treball. I és que, els moviments sindicalistes i obrers de l'època van saber detectar el camp de batalla a disputar: la cultura.

Solà explica que podríem establir dos tipus de categories d'ateneus. Lligat al marc teòric que s'ha desenvolupat en aquest treball, hem de diferenciar les dues categories d'ateneus segons el seu origen i finalitat. Dos tipus d'ateneus: popular i instructiu (lligar-ho amb marc teòric). Dos objectius diferents

Malgrat fer només unes pinzellades, és també força rellevant el finançament i la viabilitat econòmica. La gran majoria d'Ateneus eren sostingut amb els socis i sòcies i les activitats que es realitzaven. Rarament trobem casos de finançament públic o de mecenatges, tot i que aquest últim cas sí que era més habitual que el primer. L'Ateneu Igualadí és un cas molt paradigmàtic en aquest sentit; es tracta d'un projecte que va ser creat per fomentar la instrucció del sector obrer.

3.1. Els ateneus i la democratització de la cultura

Com a consideració prèvia, comparteixo la preocupació de Solà a l'afirmar que cal vigilar en no caure en el reduccionisme d'establir una relació directa i causal que una comunitat amb alts nivells d'analfabetisme i/o poca escolarització és una "societat culturalment pobre". És perfectament compatible una societat amb baixos nivells d'alfabetisme però en canvi amb un grau elevadíssim de subcultura humana, cívica i política (Solà 1976); la creació i implementació de les mutualitats, societats cooperatives i els ateneus en són exemples prou tangibles. Ara bé, aquestes dades també ofereixen una fotografia prou significativa del nivell educatiu d'una població, així com l'aposta de l'Estat en matèria cultural

A Catalunya, l'any 1920 el nombre d'analfabets (Luzuriaga 1926) era del voltant del 40%. Caldria afegir, a més, que el nombre d'escoles per províncies per cada 10.000 habitants, Barcelona es trobava en el lloc 48, Girona el 21, Lleida el 12 i Tarragona el 23.

El segle XIX va veure florir el moviment ateneístic a tota Europa, o almenys a tota l'Europa en via d'industrialització. Catalunya no és una excepció, sobretot si es pensa en les greus –i gairebé suïcides– insuficiències de l'acció pública i oficial estatal en matèria d'educació i instrucció, circumstància, -o més ben dit, determinant estructural- que fa que hom confiï encara més en el que el republicà Labraen va dir "acció particular" i que hom reforci la idea que la instrucció és una arma fonamental de l'emancipació de les masses respecte al feudalisme i al capitalisme.

Això explica que la majoria de propostes d'avenç i solució de la misèria cultural tinguin llur origen entre els sectors republicans i obrers (Solà).

Un altre dels exemples paradigmàtics en aquest sentit, i que Pere Solà en fa un anàlisi extens i profund és l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Més amunt hem vist una petita aproximació als diferents orígens i objectius que van tenir els ateneus; l'Ateneu Enciclopèdic Popular arribarà a tenir més de 25.000 associats i una activitat molt diversificada amb seccions des de l'excursionisme a l'esperantisme, entre moltes altres.

Per acabar aquest apartat dos exemples que ens serveixen per il·lustrar aquest caràcter integrador i emancipador, són els casos de l'Ateneu Igualadí i l'Ateneu Social de Sant Feliu de Guíxols. El primer cas que hem citat, l'igualadí, il·lustra aquest caràcter col·lectiu; constituït a l'últim quart del s.XIX, fou format per fomentar la instrucció del sector obrer. Ben aviat, davant la massiva afiliació d'associats es va necessitar canviar un espai més gran; espai sufragat amb els estalvis de socis i veïns. Un operació, la d'ampliació/remodelació/etc finançada amb estalvis que es va repetir fins a tres vegades més; no només això, l'Ateneu contava amb una biblioteca que va arribar a contar amb més de 6000 volums, que era gestionada per una de les seves seccions, l'Associació d'Estudiants de l'Ateneu. En aquest mateix sentit ens serveix el cas de l'Ateneu Social de Sant Feliu de Guíxols, creat l'any 1907 amb una caixa d'estalvis i una cooperativa obrera.

4. Anàlisi de casos

4.1. Ateneu 9 Barris

4.1.1. El projecte

No és l'objectiu d'aquest treball fer una radiografia molt completa del context, ni aprofundir molt en com va sortir, però és important poder contextualitzar el projecte de l'Ateneu Popular de 9 Barris¹ per poder entendre el que ha esdevingut aquest espai tant referent a la ciutat de Barcelona. Ja són més de 40 anys que precedeixen l'Ateneu Popular de 9 Barris com avui dia el coneixem, i la seva evolució així com el seu context, són necessaris per poder entendre el que ha esdevingut un espai tant referent a la ciutat de Barcelona. Intentarem desgranar els elements transcendents per l'estudi que marquen el caràcter cultural i comunitari d'aquest projecte..

A la Barcelona de la transició i post transició; amb uns barris perifèrics aïllats molt marcats per la falta d'equipaments públics i infraestructures en general. L'any 1976 s'estableix una fàbrica de producció d'asfalt, molt a tocar dels barris de les Roquetes i la Trinitat Nova. No només s'hi va establir malgrat el descord dels veïns i veïnes, sinó que a més a més la planta ocupava uns terrenys considerats forestal i, a més a més, incomplia la norma legal a causa de la proximitat als habitatges.

Després de moltes negociacions, i davant de la negativa de l'ajuntament al desmantellament de la fàbrica, el diumenge 9 de febrer de 1977 unes dues-centes persones reunides en assemblea van decidir enderrocar i ocupar la planta asfàltica; com a resultat de l'acció, les naus i a planta asfàltica havien quedat sense ús i davant d'això es va plantejar una altra revindicació clau en aquell moment: aquells barris necessitaven locals socials i culturals.

La reivindicació d'un Ateneu Popular va ser immediata i motivada per la recuperació de la memòria d'un moviment cultural, l'ateneuisme obrer i popular. Una setmana més tard, en una assemblea veïnal, un representant, municipal anunciava que la planta es desmantellaria i que es lliurarien de manera immediata dos locals per a les associacions del barri. Havia nascut l'Ateneu Popular de 9 Barris.

A finals dels anys setanta, Barcelona bullia amb un vibrant moviment contracultural, i l'Ateneu representà un espai de referència i acollida per aquest moviment. El mes de juny del 1977 la gent que s'havia començat a organitzar al voltant de l'Ateneu va fer la seva contribució particular a aquesta efervescència cultural barcelonina amb una proposta molt potent, les *30 Hores de Festa Popular*, un gran festival per donar a conèixer el projecte de l'Ateneu Popular. Aquest primer acte és una mostra més del que ha suposat l'Ateneu i com ha estat marcat per aquesta empremta *contracultural*. Un fet destacable d'aquest acte és que es va decidir que el símbol de l'Ateneu fos el bidó de quitrà².

Aquesta aposta per desenvolupar un projecte cultural en aquell context van ser causa i conseqüència a la vegada de l'aportació de persones que havien participat de moviments socials. Aquesta mutació en les militàncies va donar una base social prou àmplia i consistent que va facilitat construir amb més solidesa els fonaments del projecte.

¹ D'ara en endavant, l'Ateneu

² Veurem que és important una mica més endavant, en la constitució de la forma jurídica d'associació

Els anys vuitanta entren amb força i és una època de canvis i consolidació de l'Ateneu. A principis de la dècada l'ampliació de l'Ateneu suposà un augment de l'activitat cultural, i l'any 1984 obre les portes el Lokal, un espai ideat per l'acció cultural. L'obertura del Lokal, amb servei de bar i cuina és aquest fet també permet fer mínimament sostenible el projecte i guanyar regularitat al voltant d'una programació habitual organitzada i gestionada per activistes. Dos anys més tard, fruit de la pressió de la Coordinadora d'Associacions de Veïns de Nou Barris es forçà els districte de Nou Barris a reformar la nau per adaptar-la a l'activitat. Això provoca la crida de molts artistes que seguiran contribuint i fent més gran el projecte.

La dècada dels vuitanta també està marcada per la necessitat de definir la relació amb les institucions; aquest és un debat que genera certes tensions fruit de les diferents decisions en el si del projecte –un sector plantejava la necessitat de crear una entitat i consolidar una base administrativa com a eina de discussió política davant la política cultural municipal, i l'altra mantenia una posició més assembleària en línia amb la trajectòria del projecte-; això fins i tot suposa la marxa d'algunes persones del projecte. Amb un context polític marcat per la política de centres cívics impulsat per l'Ajuntament de Barcelona, governat en aquell moment pel PSC; aquesta política té el punt àlgid quan l'Ajuntament posa de manifesta la seva voluntat de concebre l'Ateneu com a Centre Cívic Planta Asfàltica. Finalment, fruit dels debats es produeix un canvi en el model organitzatiu, en el moment que l'Ajuntament accedeix a firmar un conveni. Això implicava la necessitat de tenir un CIF, una entitat legal, i una estructura. L'any 1989 es va signar el primer contracte de prestació de serveis i es va constituir finalment l'Associació Bidó de Nou Barris, que donava paraigües legal a la relació amb l'Ajuntament.

Amb els anys i l'experiència l'estructura organitzativa creix i s'especifica, més endavant parlarem d'aquesta, però és rellevant en el sentit que porta a un replantejament de la programació que es fa i que fruit d'aquest creixement porten a iniciatives que han marcat molt l'esdevenir de l'Ateneu com és el Circ d'Hivern. Destaquem aquesta perquè el Circ d'Hivern és una iniciativa que acaba desembocant en una dels principals projectes de l'Ateneu: l'escola de Circ Rogelio Rivel l'any 1999. En aquest sentit, l'Ateneu disposa d'una infraestructura perfecte per al desenvolupament del projecte d'escola; sotres alts, espais polivalents, i altres elements que ofereixen poder practicar aquesta activitat amb seguretat.

Finalment, i ja per acabar aquest resum de la llarga trajectòria, hem de fer un salt en el temps i situar-nos a l'any 2013. En el si del projecte s'obre un procés col·lectiu anomenat “Decidim Ateneu”, que serveix per establir les línies de treball futurs. Aquestes giren al voltant de quatre eixos temàtics: economia, participació, espais de decisió i comunicació. En aquest període es fa una aposta per dignificar

4.1.2.Estructura i governança

- Assemblea

És el màxim òrgan de decisió de l'Ateneu, i tenen una funció deliberativa i de validació. L'assemblea és oberta, és a dir, hi pot participar qui vulgui. Tot i així, es valora que cal prendre el compromís de ser constant i de revisar i analitzar la documentació que s'ha enviat prèviament. Des del projecte també es posa èmfasi en que és l'assemblea on s'acorden les línies, però que després es treballaran a les comissions i que qualsevol persona que participi en la discussió s'ha de comprometre a desenvolupar-les i treballar perquè aquestes s'apliquin en algun dels àmbits del projecte.

- La gestora

La gestora és l'òrgan de govern de l'Ateneu, un espai representatiu de les diferents àrees del projecte que té la funció de desenvolupar els "encàrrecs" de l'assemblea, sobretot en matèria de visió global de projecte. Ha d'executar les decisions que pren assemblea respecte a línies Polítiques/Ideològiques/Estratègiques, i fer-ne el retorn. La seva feina és en dos àmbits: interlocució i representació política, i gestió executiva i organitzativa

- Les comissions

Les comissions són la base del treball, les que desenvolupen i tiren endavant els projectes. Tenen autonomia per organitzar-se com creguin necessari per assolir els seus objectius en coordinació amb les altres comissions i en coherència amb el projecte global, per això la importància de poder conèixer i intervenir dins de les diferents àrees, pel qual les comissions d'àrea es comprometen a fer unes jornades obertes dos cops a la temporada, on s'avaluaran i es fixaran nous objectius. Per facilitar molta d'aquesta tasca. Les comissions compten amb els tècnics de l'Ateneu, aquests també han de tenir les funcions de dinamitzar-la i assegurar-se que existeixi una implicació en coherència amb el projecte i els valors de l'Ateneu. Les comissions també poden delegar amb els tècnics per dur a terme molta de la feina executiva, així com la coordinació quotidiana amb d'altres àrees. Són les comissions de Formació, Programació, Economia Social i Gestió Comunitària i Cultura

4.1.3.El model de gestió

Per les característiques juridicol·egals de l'espai, conjuntament amb el model de gestió que té l'Ateneu, una part important dels recursos provenen de l'administració pública, és l'anomenada gestió comunitària de la que ja s'ha parlat. Des de l'Ateneu s'entén aquesta gestió des de la idea que allò públic són també el conjunt de recursos comuns que poden ser gestionats per la comunitat. Malgrat això, després de molts anys de projecte s'han establert uns criteris bàsics respecte la gestió dels recursos, per tal que el projecte tingui viabilitat i pugui generar activitat més enllà dels canvis polítics que puguin afectar al context. Per una banda, la voluntat que els ingressos provinents de les subvencions públiques no superin mai el 50% del total global del projecte; per altra banda, la voluntat de garantir que el 50% de la despesa es destina a projectes i activitats, la qual cosa suposa que el manteniment de la plantilla no ha de superar el 50% del total del pressupost.

L'Ateneu té tres grans vies d'entrada de finançament:

- Recursos provinent de les administracions públiques: principalment arriben via subvencions a través de l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Ingressos del propi projecte: això inclou els ingressos que produeixen les activitats del propi ateneu. Els recursos propis (figura 1) provenen en gran part de la mateixa activitat de l'Ateneu (entrades, matrícules, etc.) però també d'un volum d'activitat ja pensada específicament per generar aquesta base.
- Projecte d'autofinançament del Bidó de Nou Barris: l'associació Bidó de Nou Barris, entitat gestora de l'ateneu, disposa d'uns serveis a més de l'activitat del propi projecte. Els ingressos que genera es destinen íntegrament al projecte, assegurant així el retorn al territori que genera l'activitat econòmica. Aquests serveis s'emmarquen en els valors de l'economia social i tenen

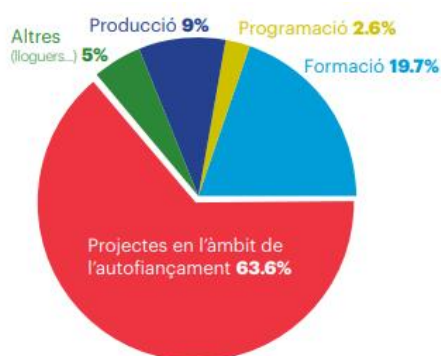
un triple objectiu: destinar tot el benefici al projecte de l'Ateneu, generar ocupació i dinamitzar projectes econòmics propers al territori.

- Serveis de restauració
- Serveis tècnics de so i llums
- Serveis de distribució d'espectacles
- Serveis de tallers de circ

Pel què fa a les despeses, i seguint el criteri de garantir que el 50% es destina a projectes i activitats, hem diferenciat els tipus de despesa segons si són del propi projecte o de l'equip de treball. Les despeses d'activitat inclouen el professorat, els tècnics, els artistes, materials, difusions, etc. L'equip de treball ocupa, actualment a 17 persones, 10 persones a l'equip d'oficina, 5 persones a l'equip de bar i 2 persones més a l'equip de neteja.

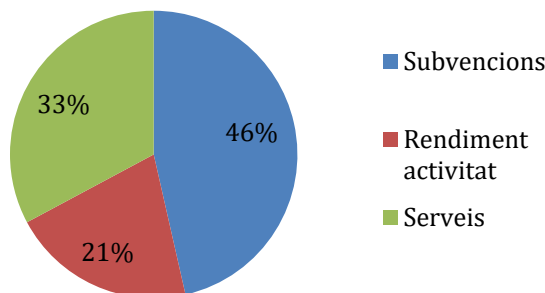
Així, i segons la memòria econòmica de l'any 2016-2017 el Bidó de Nou Barris va tancar l'exercici a on, com podem veure (figura 2 i figura 3) es van respectar els principis d'independència respecte a subvencions; així com destinar, com a mínim el 50% del pressupost a les activitats i al projecte.

Figura 1

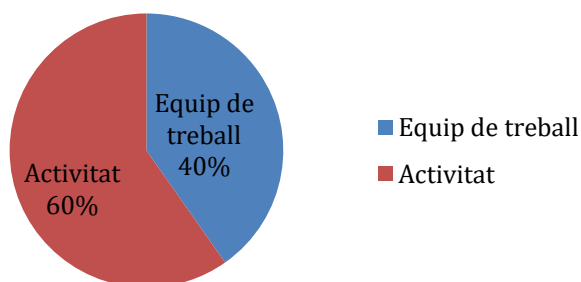
Font: Ateneu Popular de 9 Barris

Figura 2

Font: Ateneu Popular de 9 Barris

Figura 3

4.1.4.El projecte des de la Bruixola

Des del punt de vista de la bruixola, l'eina d'avaluació de si un projecte és transformador es tracta d'un projecte que posa l'accent en tots els elements necessaris. És evident que es tracta d'un projecte que està en construcció constant, i que hi ha qüestions que encara s'hi podria aprofundir, però és indubtable el seu caràcter transformador.

La propietat de l'espai és municipal, no és de ningú i a més, i ja s'ha comentat àmpliament, des del projecte s'entén allò públic des de la comunitat. Ho han fet des de la reapropiació i des de l'organització de la comunitat, per tant esdevenint un procés col·lectiu molt inclusiu

L'aposta per l'Economia Social i Solidària que han fet, dignificant els llocs de treball del projecte – ajudant-se de la possibilitat de contractació que dona la forma jurídica d'associació-; conjuntament amb la voluntat de redistribució dels recursos: mantenint el 50% de la despesa en l'activitat.

Gestora, comissions, assemblea...el projecte s'ha dotat d'estructura de participació i òrgans de decisió democràtics i transparents. S'han buscat mecanismes de gestió del poder per tal de diluir-lo.

4.2. Cal Temerari

4.2.1. Els projecte

Cal Temerari es troba a la població de Sant Cugat del Vallès. Una ciutat on hi viuen al voltant de 90.000 habitants però amb molt pocs equipaments culturals i espais on persones i entitats puguin desplegar la seva activitat. Concretament, com a espai referent, només hi ha la casa de la cultura de titularitat i gestió municipal. És un projecte jove, amb només tres anys de vida, però força consolidat i que, a dia d'avui, representa un espai de trobada i acollida de diferents iniciatives socials i econòmiques a la ciutat de Sant Cugat.

Podríem situar els antecedents de Cal Temerari, si és que n'hi ha, en La Guitza. Aquest casal, espai referent de trobada de l'aspecte ideològic de l'Esquerra Independentista feia una funció de punt de trobada de la militància d'aquest moviment, així com moviments socials propers a nivell ideològic i que també en feien ús. Però Cal Temerari vol superar aquest espai ideològic per ser un espai aglutinador i de foment d'alternatives econòmiques.

Amb aquesta conjuntura, i amb una necessitat real per part de persones i col·lectius neix un grup promotor del voltant d'unes 15 persones que s'encarrega de bastir una proposta amb un objectiu clar: articular un espai que pugui ser dinamitzador cultural de la ciutat, acollidor d'entitats i activitat i, a la vegada que pugui ser generador d'alternatives econòmiques al sistema capitalista actual, però sempre des de la perspectiva comunitària i que pugui ser un espai de i per tothom. En aquest sentit, hi ha la visió estratègica que la millor manera per treballar un discurs anticapitalista és des de la pràctica i per això es vol un espai que pugui ser referent treballant alternatives econòmiques reals al sistema capitalista. Durant aproximadament un any, un grup de tres o quatre persones li dona voltes al projecte i la necessitat d'aquest, buscant un moment idoni per arrencar. Un cop aquest apareix, hi ha aproximadament un període de tres mesos en que es fan assemblees obertes i de valoració de la viabilitat del projecte. Un any després, el projecte pot ser una realitat. Durant aquest any hi ha un treball intern que es fa en dues línies: per una banda, la recollida sistemàtica de socis i sòcies que ajudin a construir i contribuir al projecte; per altra banda, la sol·licitud d'un crèdit mitjançant COOP57 per poder fer la inversió necessària en l'espai.

També amb la visió de poder ser un referent i inclusiu per tothom, la tria de l'ubicació tampoc és a l'atzar. L'espai escollit fou al carrer Sant Esteve, en una casa amb un estat mig ruïnós que havia estat propietat d'una persona emblemàtica de Sant Cugat, Pere Grau. Fou l'últim pagès en actiu de la ciutat i l'anomenaven *el Temerari*. El règim de tinença de l'espai és el lloguer, però gràcies a la negociació i que l'edifici necessita una reforma integral –quan s'hi entra està en un estat semiruïnós- s'obté un preu de lloguer negociat i que es pot assumir col·lectivament. L'obtenció del crèdit, mitjançant COOP57, no és del tot suficient per acabar de deixar l'espai en condicions òptimes –mobiliari, electrodomèstics, etc.- i també es demanen préstecs a nivell personal. Per l'obtenció del crèdit va ser necessària la tasca de buscar avaladors; el projecte va superar amb èxit aquest escull i va obtenir avals per valor de més de 40.000€ del que es demanava al crèdit; és una xifra prou il·lustrativa de com el projecte ha aconseguit recollir suports i ser col·lectiu.

El projecte de Cal Temerari s'articula a partir de 6 eixos de treball bàsics. Com a equipament ciutadà té l'objectiu d'acollir i fomentar qualsevol projecte o iniciativa que s'englobi en un d'aquests 6 eixos de treball:

- Igualtat de gènere
- Sostenibilitat per a la diversitat
- Teixit associatiu i suport mutu
- Economia social i solidària
- Cultura popular i participada
- Intervenció social i comunitària

4.2.2.Estructura i governança

La base del projecte són els socis i sòcies que, amb el seu temps, participen i tiren endavant els diferents projectes i activitats que el doten de sentit i contingut

La formulació legal de Cal Temerari és la d'entitat cultural sense ànim de lucre. Com entitat, és totalment independent d'altres entitats i institucions, si bé com a equipament ciutadà busca al màxim la col·laboració amb totes elles.

Com totes les entitats, està regida per una junta que es renova periòdicament i ret comptes a tots els socis i sòcies de manera també periòdica mitjançant assemblees plenàries. Tot i l'existència d'aquesta junta *institucional* l'òrgan màxim de govern del projecte és l'Assemblea de socis i sòcies. En parlar·el a l'assemblea, i com a òrgan gestor del dia a dia de l'entitat hi ha la gestora. Es tracta d'una estructura que des del projecte es té la intenció que desapareixi. Ara mateix està format per unes deu-quinze persones, un residu del grup promotor del principi i s'ocupa de qüestions del dia a dia. Malgrat això, amb la consolidació del projecte cada cop és menys necessària en la mesura que són les entitats i persones que fan ús de l'espai que van resolent les qüestions del dia a dia.

Els socis i sòcies s'agrupen al Temerari, no només amb les aportacions econòmiques que fan cada mes en l'espai, sinó també en els diferents grups de treball i projectes.

Grups de Treball:

- Programació d'activitats: proposa i realitza les activitats, cursos i tallers dins i fora de Cal Temerari. També rep i gestiona les propostes d'activitat que es reben d'altres entitats i gestiona la disponibilitat de l'espai
- Comunicació, difusió i projecció: fa arribar l'activitat de Cal Temerari a tothom a través de xarxes, web, i comunicació amb premsa
- Manteniment de l'espai: realitza el manteniment físic de l'espai i vetlla per la millora continua de l'espai físic .

Projectes:

- Espai entitats – La Teulada: és un projecte d'organització, distribució i usdefruit de tres sales polivalents ubicades a la primera planta de l'edifici de Cal Temerari. D'aquestes tres sales, dues es projecten com a sales de reunions / seminaris / treball en equip, i la tercera -més àmplia i diàfana- com a sala d'actes / tallers / formació. Els objectius de La Teulada són

facilitar un sostre puntual a associacions i col·lectius, promoure el teixit associatiu i el treball en xarxa, sensibilitzar als col·lectius sobre models de funcionament assembleari, autogestionat i democràtic, i facilitar la comunicació i la cooperació entre les associacions usuàries.

- Viver – Sincrocoop Espai SantCugatenc de l'economia social: espai de dinamització de l'Economia Social i Solidària a la ciutat. A través de l'espai s'acullen iniciatives de negoci. Està pensat per donar cobertura no només a través de l'espai, sinó també a través de l'acompanyament i posar en disposició de les iniciatives una xarxa de suport, així com dotar-les dels elements necessaris a nivell logístic per poder desenvolupar els incís de la proposta.
- El carro - Espai consum agroecològic: és un projecte de foment i suport per l'acompliment dels objectius dels grups de consum agroecològic de Sant Cugat del Vallès i que alhora promou la creació de nous grups i expansió dels mateixos, actuant com a plataforma física i virtual aglutinadora. Els objectius d'El Carro són crear xarxa i compartir recursos físics per fer més fàcil la supervivència d'aquests grups, alhora que contribuir a la creació d'un context de coherència ideològica. El Carro ofereix un doble espai habilitat per al correcte desenvolupament d'assemblees, recollides diàries de cistelles i gestió administrativa dels grups de consum. Cal Temerari allotja aquest projecte en dues sales de la planta baixa, ubicades a peu de carrer i amb accés directe, reservades de dilluns a diumenge per a aquest ús.
- La Cassola és un projecte de cuina social que ofereix accessibilitat física i econòmica a l'organització d'àpats populars. Els objectius de La Cassola són: habilitar un equipament de cuina semi-industrial a disposició de col·lectius i socis de Cal Temerari, fer econòmicament accessible aquest espai a la ciutadania i consolidar el fet social de cuinar i organitzar àpats populars. Cal Temerari allotja La Cassola en una sala de l'espai social de la primera planta.
- Grup Estalvi Local és una associació local destinada a impulsar projectes del territori, transformadors i vinculats a l'economia social i solidària. Es tracta d'un grup de persones que posen en comú part del seus estalvis (entre 10€ i 50€) cada mes per tirar endavant projectes de proximitat i amb impacte social. Més enllà de facilitar un préstec a un interès molt baix, s'aposta per un acompanyament actiu: en el disseny del pla de viabilitat, en la difusió, en el contacte amb altres projectes de l'economia Social i Solidària, i els recursos del Sincrocoop i de Cal Temerari

4.2.3.El model de gestió

El model de gestió de Cal Temerari és força diferent del que hem vist anteriorment, l'Ateneu Popular de Nou Barris, i és de base totalment autogestionària. És la pròpia entitat la que es proveeix dels recursos necessaris per a la viabilitat del projecte. La base del projecte són els socis i sòcies que aporten recursos en dos sentits: econòmics, a través de les quotes, i humans, a través d'hores invertides en el projecte. Tot i ser la principal vàlua, i font d'aportació d'ingressos majoritari, (figura XXX), el projecte de Cal Temerari ha fet una aposta per diversificar la font d'ingressos, també en aquest cas econòmics i humans, més enllà dels socis i sòcies. I ho fa, també en línia amb l'aposta estratègica feta, a través de ser un pol de l'economia social i solidària; aollint i fomentant iniciatives econòmiques. Per altra banda, el projecte s'ha construït de cara a les entitats de la ciutat; això també es tradueix en forma de recursos per al projecte; per una banda aporta activitat i múscul al projecte, però també recursos a través de l'ús dels espais que disposa el projecte.

Cal Temerari té tres grans vies d'entrada de diners:

- Socis/es:

És la principal base social de Cal Temerari i, actualment, compta amb 270 socis i sòcies que paguen quota per tal de seguir fent viable el projecte. Amb l'objectiu de seguir amb la filosofia de ser un espai obert, inclusiu s'han creat quatre tipologies de socis (taula 1) que paguen una mica en funció de les possibilitats econòmiques de cadascú, d'aquesta manera també s'aconsegueix vincular al projecte a aquelles persones amb poc poder adquisitiu.

Font: elaboració pròpia a partir de la web de Cal Temerari

- Entitats conveniades: des de Cal Temerari han trobat una fórmula imaginativa i força eficaç d'establir relacions d'igual a igual amb les diverses entitats ;
- Taberna: és l'espai de socialització de Cal Temerari per antonomàsia. L'impulsa i gestiona una cooperativa de treball -"La Temerària"- creada per aquesta finalitat durant l'obertura del projecte.
- Lloguer espais fixos:

Una altra de les vies importants de finançament, i que deriva directament de l'activitat econòmica generada en el propi espai és el lloguer d'espais fixos. Hi ha quatre espais que generen un flux de diners regular (taula 2).

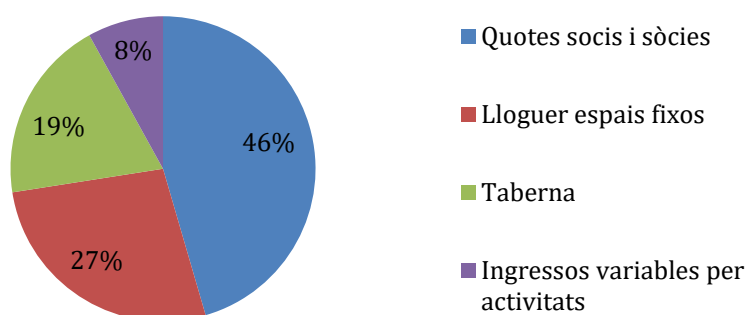
- El magatzem: és l'espai utilitzat pel grup de consum. Té una dinàmica pròpia i està fet a mesura de les necessitats del grup de consum
- Despatx: actualment llogat per la Candidatura d'Unitat Popular de Sant Cugat. També genera un flux fixe de diners que entren. Malgrat ser un espai llogat a un partit amb una ideologia concreta, des de Cal Temerari es desmarquen de ser la seu del partit i s'entén que forma part de l'activitat econòmica que genera el propi espai. Des de Cal Temerari també reivindiquen aquesta relació en aquests termes, per molt que es comparteixi un ideari i es tinguin molts punts en comú.

Taula 1

Nom quota	Quantitat
Simpatitzant	15€/trimestre
Soci amb quota per precaris i precàries	10€/mes
Soci Temerari	20€/mes
Soci Protector	50€/mes

- Viver d'empreses: es tracta d'una de les apostes estratègiques i que fan diversificar l'activitat econòmica i també les fonts d'ingressos del projecte. Aquí hi ha un parell de consideracions a tenir en compte. En primer lloc, que des del propi projecte es diferencia entre dos espais: despatxos i sala de cotreball (conegut popularment com a coworking). En segon lloc, que l'espai de co-treball està pensat i plantejat com una incubadora de projectes i, és per això, que malgrat ser una de les fonts d'ingressos del projecte de Cal Temerari és considerat com un ingrés variable; a més, a l'estar plantejat com una incubadora la previsió és que les iniciatives només s'hi estiguin pel període d'un any i, quan el projecte estigui una mica afiançat i construït, vagin a un altre espai a acabar de consolidar el projecte. En tercer lloc, els condicionants; des del projecte s'estan trobant amb molt poc suport per part de l'administració en el desplegament de l'eina de co-treball i acompanyament a les empreses d'economia social i solidària.

Figura 4

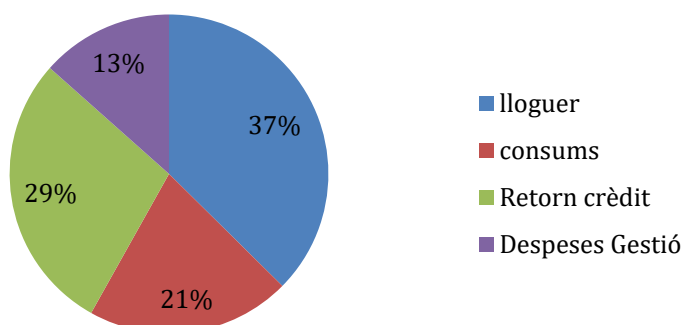
Font: Cal Temerari

Taula2

ESPAI	PREU
Despatxos <i>Espai privat de despatx. Accessibilitat amb clau pròpia (24/7) i mobiliari</i>	1 taula: 120€/mes
	2 taules: 180€/mes
	3 taules: 220€/mes
Sala de co-treball	Primers 4 mesos gratuïts
	40h/setmanals: 60€/mes
	20h/setmanals: 30€/mes

El manteniment i dia a dia de l'espai, conjuntament amb la devolució del crèdit concedit per COOP57 suposen la gran part de la despesa que ara per ara té Cal Temerari. Dins del dia a dia hem de parlar (figura 5), bàsicament de consums i del lloguer de l'espai. Contràriament al que es podia esperar, i com passa en d'altres casos, l'activitat i el seu manteniment no suposen una despesa; això és perquè qui genera l'activitat cultural del dia a dia del projecte són les entitats que estan al voltant del projecte i amb les que, com ja hem vist, hi ha uns convenis firmats.

Figura 5

Font: Cal Temerari

Val a dir que allò que els defineix els fa forts com a espai i com a entitat, en la mesura en que és la voluntat de generar alternatives econòmiques allò que el fa ser divers, a la vegada que viable econòmicament

4.2.4.El projecte des de la Bruixola

Avualuant el projecte de Cal Temerari des de l'eina de la bruixola veiem que, com l'Ateneu Popular de Nou Barris, té la voluntat de ser un projecte amb aire transformador, entroncant d'arrel amb el seu objectiu: esdevenir un espai des d'on es practiquin alternatives reals al sistema capitalista. Per tant, situen els valors com un dels fonaments del projecte, sent-ne això també un dels trets distintius i diferencials que aporta un valor afegit en el context en que es troba

La propietat de l'espai segueix sent privada, és cert, però a partir d'aquí se'n intentta fer un ús col·lectiu i comunitari; a més el paper que juga en aquest sentit el Sincrocoop posa els fonaments d'un canvi de paradigma. L'assumpció del cost es fa de manera col·lectiva, ja sigui amb les aportacions dels socis segons les seves possibilitats –i per tant amb caràcter redistributiu– ja sigui amb la riques que genera l'activitat que s'hi fa i retorna al projecte.

L'aposta per l'Economia Social i Solidària que s'ha fet amb el projecte del sincrocoop, així com la cooperativa de treball creada per a l'explotació de la zona de restauració/punt de trobada també treballen en la línia de desenvolupar processos de producció no explotadors. A més, enxarxant-se amb el teixit associatiu i oferint-li espais ofereix possibilitats a altres projectes per desenvolupar, també alternatives transformadores.

5. De l'anàlisi i la teoria a la proposta: construir col·lectivament espais de transformació

Els ateneus van ser capaços d'arrelar i tenir la fora que van tenir perquè van saber generar "serveis" per la comunitat i activitats d'interès general. Sense poder-se dir així en el moment, podem dir que tenien gestió comunitària. Abans de començar a redactar aquestes pàgines la meua visió era que els ateneus havien contribuït a la formació de les diferents xarxes de suport mutu que van existir. Però veient el treball comunitari a nivell educatiu, les activitats, el tipus de finanament que tenien –i que en part venia donat a la necessitat de tenir una independència per poder donar el servei que es volia donar– crec que no és descaballat afirmar que els Ateneus i altres formes similars eren l'encarnació d'aquestes xarxes de suport mutu. Eren espais que permetien desenvolupar totes les pràctiques emancipatòries que ha practicat l'ES i eren el mitjà que tenien per poder-les teixir i desenvolupar.

Ateneu, Cal Temerari, tots són exemples d'espais de transformació que gran part del seu èxit, sinó la seva totalitat, és que han s'han creat i general per ser punt de trobada, a la vegada que pol·l·litzador d'iniciatives que permeten desplegar una alternativa real a l'economia capitalista; que han permès desplegar culturalment, assumint certes contradiccions, un model que posa al centre la vida i no el mercat.

Els inicis neixen de demandes: Ateneu 9B...transició; desolació de serveis públics, entorn hostil...contaminació bla,bla és la mobilització la que ho fa néixer. Es vincula de seguida a activitats que generen beneficis per la comunitat i que generen impacte econòmic. Can Batlló; crisi, demandes socials no aconseguintes (pla can batlló)...és la mobilització popular i l'autoorganització la que, un cop més fa néixer aquests espais. Ja hi ha una visió de generar activitat (pot ser que sigui perquè ja hi ha hagut més reflexió i al ser a Sants amb el bagatge que ja hi ha?) Cal Temerari, mobilització i autoorganització també però amb una aposta diferent. També des de la necessitat; potser en aquest cas per tractar-se d'una ciutat *dormitori* però necessitar uns serveis també en un sentit cultural. Aposta de seguida per generar activitat i ser un pol a la ciutat

Aquestes línies que hi ha a continuació pretenen bastir una proposta de bases des de les quals construir un projecte de Casal Popular. En primer lloc es fan uns apunts, seguint la mateixa estructura que s'ha utilitzat per analitzar els dos casos i, posteriorment, es fa una proposta, per passos, de com es podria desenvolupar un procés col·lectiu, tot tenint en compte algunes de les qüestions i amb l'objectiu que aquestes s'abordin col·lectivament

5.1. Estructura i governança

Es fa una aposta per la forma jurídica d'associació. És una forma jurídica que permet generar activitat econòmica. A més, en aquest sentit les associacions també permeten la contractació de personal, si això fos necessari.

A nivell de governança, l'òrgan principal de govern i gestió que han de tenir aquestes formes jurídiques són les assemblees de socis i sòcies. Aquesta característica ja assegura, com a mínim a nivell teòric la gestió democràtica del projecte. Caldrà, però dotar-se d'eines com, per exemple, el reglament de règim intern per aprofundir en aquestes eines de control i transparència.

El procés de creació d'un Casal popular ha d'assegurar l'incorporació dels socis i sòcies en el procés de decisió i definició de l'estructura de l'entitat. És la manera de garantir que el projecte serà col·lectiu i que les decisions es prendran en els canals correctes. Per altra banda, és important contemplar quins

són els elements estatègics que haurà d'incorporar l'estructura, sobretot per tal de desenvolupar un projecte que sigui capaç d'articular espais de transformació. En aquest sentit caldrà pensar en grups de treball/comissions que cobreixin els següents àmbits:

- Activitat: un espai cultural ho és en la mesura que està viu, que genera activitat i moviment. Que l'espai pugui ser generador i aollidor d'activitat serà un dels aspectes claus per arrelar al context.
- Vincles i relacions
- Economia viabilitat
- Cures: l'economia feminista aporta una àmplia teoria sobre la importància que tenen les cures i aquelles tasques reproductores en els projecte. Desplegar una branca organitzativa que treballi per

5.2. El model de gestió

Hem vist, al llarg del treball, que el règim jurídic-administratiu d'un espai/equipament no és una condició *sin equa non* perquè hi hagi una gestió comunitària d'aquest. L'aposta que ha fet Cal Temerari, i tants altres projectes, per fer d'això una estratègia per generar sinergies a través de l'activitat econòmica obre una via per replicar projectes similars. Això és que la viabilitat econòmica d'aquests projectes passi per diversificar les seves fonts de finançament a través de crear vincles i integrar en el dia a dia del projecte iniciatives socials, econòmiques i culturals que generin interès i cobreixin necessitats de grups socials concrets.

De les vies de finançament, per a un projecte de base autogestionada com el que es proposa aquí queda descartades, com a mínim en un primer moment del projecte, les subvencions com a via de finançament. Així, i amb la premissa que cal diversificar les vies de finançament per fer-lo viable es proposa analitzar les següents fonts:

- Socis/es
- Espai de trobada/restauració
- Adaptació de l'espai per a cobrir necessitats; en aquest sentit són vàries les vies a explorar: grups de consum, espais co-working o similars, grups de criança, etc. L'Economia Social i Solidària ofereix diverses realitats ja existents

La proposta

Constitució del grup promotor

Redacció de les bases del projecte

Difusió del projecte en entorns propers

Primer Assemblea Oberta amb l'entorn proper:

Definició del projecte

Definició estructura organitzativa

Viabilitat econòmica
Activitat
Relacions exteriors

6. Bibliografia

Font, J.; Ojeda, H.; Urbano, X. (2015) La gestió comunitària dins l'economia social i solidària. Diponible a: <https://espaifabrica.cat/la-gestio-comunitaria-dins-leconomia-social-i-solidaria/>

Ojeda, H. i Urbano, X. (2015) *Cultura i gestió comunitària. públic significa “de la comunitat”, no “del govern”*. Disponible a: <http://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2015/cultura-gestio-comunitaria-public-significa-comunitat-no-del-govern>

Gonzalez, F. <<Gestió cívica i gestió comunitària: reptes per a la implementació efectiva de la coproducció de polítiques>>. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Master en gestió pública, 2017. Diponible a: https://ddd.uab.cat/pub/trerecpro/2017/hdl_2072_306808/TFM_fgonzalezperez.pdf

Benítez, I.; Busqueta, J.M.; Grier, C.; *et al.* (2017) Sobiranes. Una proposta contra el capitalisme

Martin, D. (2010) Memòria històrica dels ateneus a catalunya

Butlletí nº 2 Ateneu Popular de 9 Barris

Butlletí nº 3 AP9B

Barcelona. Ajuntament de Barcelona, *40 anys fent l'AP9B . Un altre relat de la cultura a Barcelona* (1997-2017)

Gestió comunitària a l'AP9B